

HALKBİLİMİ
ARAŐTIRMALARI DERNEĐİ
FOLKLOR RESEARCH ASSOCIATION

UHAD

Uluslararası Halkbilimi
Araştırmaları Dergisi

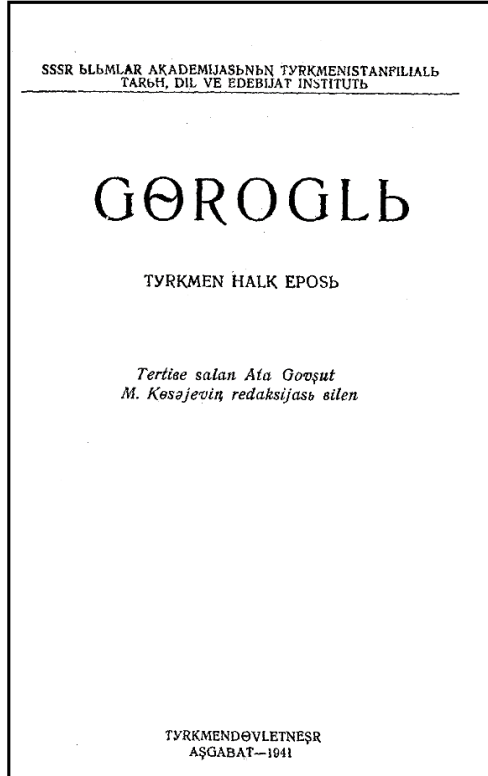
Cilt: 2 Sayı: 3 Yıl: 2019 | Volume: 2 Issue: 3 Year: 2019

Geliř Tarihi:22.09.2019 Kabul Tarihi:11.11.2019

Entry Date: 22.09.2019 Accepted: 11.11.2019

**GÖROGLI: TÜRKMEN HALK EPOSI. (1941).
(TERTİBE SALAN ATA GOVŞUT, M. KÖSÄYEVİN
REDAKSİYASI BİLEN) AŞKABAT:
TÜRKMENDÖVLETNEŐR. 578 S.**

Tahir AŞIROV*

*.Dr. Öğr. Üyesi Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, tahirashirov@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9684-0834>.

Türkmen Edebiyatının ilk örnekleri destanlardır. Bu destanların Türkmen toplumsal hayatta büyük etkisi olduğu görülmektedir. Bunların içinde “Türkmen halkının milli kahramanı Köroğlu’nun adı adaletliliğinin, cesurluğun, mertliğin örneği olarak” geçen “Köroğlu” destanının ayrı bir yeri bulunmaktadır (Aşırov, 2017: 329-340). Köroğlu destanının genellikle “Göroglı”, “Göroglı: Türkmen Halk Eposı”, “Türkmen Halk Destanı Göroğlu”, “Göroglı Türkmen Gahırmançılık Eposı” gibi isimler ile yayınlanmış olduğu görülebilir.

Köroğlu destanının birkaç bölümünün bir araya getirerek basılması ilk defa Latin alfabesiyle meşhur “Perman” romanının yazarı olan Ata Govşut’un düzenlemesi ve Mäti Kösäyev’in redaktörlüğü ile 1941 yılında Aşkabat’ta “Göroglı: Türkmen Halk Eposı” adıyla yayınlanmıştır. Bu eser, Türkmenistan’ın Milli Kütüphanesinin kataloğunda şu şekilde tanıtılmaktadır: “Göroglı: Türkmen Halk Eposı (tertibe salan Ata Govşut, M. Kösäyeviň redaksiyası bilen) Türkmen döwletneşr, Aşkabat 1941. 578 s.”

Ata Govşut, Köroğlu destanı hakkında beş bölümden ibaret olan tanıtıcı bir giriş kaleme almıştır. Govşut, girişin ilk bölümünde genel olarak Köroğlu destanı hakkında şöyle demektedir: “Türkmen halkının oluşturduğu “Göroglı” eposı eskiden beri Türkmen halkının arasında anlatıyla gelen meşhur bir destandır. Bu destan Türkmen halkının en sevgili ve halk arasında en çok ilgi ile dinlenen destanlarının biridir” (Göroglı, 1941: 3). İkinci başlıkta Köroğlu’na “Keroglı” veya “Göroglı” deneceği konusu olup, bölümü şöyle tamamlamaktadır: “Bizim bu destanımızın adı “Göroglı” oldu” (Göroglı, 1941: 5). Üçüncü başlık Köroğlu destanının toplanmasıyla ilgili olup, konuya şöyle başlamaktadır: “Bu ekinizdeki “Göroglı” destanı Aşkabat, Krasnovodsk, Çarcev, Daşhovuz ve 1913-1914 yıllarda taş basmada yayınlanan Marı varyantlarıdır... Bizim elimizdeki olan varyantların en tamı kabul edilen 1937 yılın sonlarında Pälvan bağı Ata oğlundan yazılarak elde edilen varyanttır...” (Göroglı, 1941: 5-7). Dördüncü başlıkta eserdeki kaynak varyantlar hakkında bilgi vermektedir: “Göroglı destanını bu günkü elimizdeki olan varyantların en tamı esasında oluşturduk. Bu varyant ise halk bağıları tarafından halk arasında söylenen varyanttır (Göroglı, 1941: 9). Son başlıkta ise Köroğlu destanını dönemiyle ilgili konuyu ele almaktadır. Ata Govşut girişinin sonunu şöyle tamamlamaktadır: “Bu okuyuculara sunulan “Göroglı” destanımızın içine Türkmenistan’ın değişik yerlerinden olan tüm varyantların parçaları ve bu hakkında olan değerli bilgilerin tümü şimdilik girmediğinden dolayı bu kahramanlık eposuna etraflı değerlendirme – analiz yapılmadı. Acele bir zamanda yayınlanan bu nüshada ortaya çıkacak eksiklikleri okuyucuların göstermeleri ve tüm varyantları üzerinde sıkı çalışmak ile gelecekteki neşirlerde tahsis edilir. Ata Govşut Aşgabab – 1940 y.” (Göroglı, 1941: 10).

Ata Govşut, 1937 yılında Pälvan bağı diye meşhur olan Ata oğlunun dilinden yazarak almış ve diğer varyantlarla kıyaslayarak 1941 yılındaki 13 bölümünü içine alacak şekilde “Köroğlu” destanını yayınlamıştır (Göroğlu, 1941). Eserin içeriği: Giriş (s. 3-10), I. Göroğlının dörüşü (s. 11-67), II. Göroğlının öyleniş (s. 68 - 87), III. Arapdan ar alışı (s. 88-118), IV. Övez getiren (s. 119-197), V. Öveziñ halas ediliş (s. 198-244), VI. Övez öylenen (s. 245-278), VII. Arap Reyhan (s. 279-315), VIII. Kırk müñler (s. 316-354), IX. Övez Öykelän (s. 355 - 374), X. Kempir (s. 375- 453), XI. Harman Däli (s. 453- 514), XII. Göroğlu ve Bezirgen (s. 515- 556), XIII. Göroğlının ölümü (s. 557-558).

Bu dönemden sonra Köroğlu destanını yayınlama ve üzerinde çalışmalar daha da hız kazanmıştır (Aşirov, 2017). Nitekim Nagım Aşirov tarafından Köroğlu destanı 1958 yılında Aşkabat'ta ayrıca yayınlamıştır (Göroğlu, 1958). Bununla birlikte Köroğlu'nun 1941 yılındaki baskısına iki bölüm eklenerek Durdı Haldurdı'nın redaktörlüğü ile 1980 yılında “Görogly: Türkmen Halk Eposı” adıyla yayınlanmıştır (Göroğlu, 1980). Mäti Kösäyev'in de eserin girişinde ifade ettiğı gibi “Servican” ile “Gülayim hem Ärhasan” başlıkları eklenmiştir (Göroğlu, 1980). “Servican” bölümünü, 1900-1967 yılları arasında yaşamış olan bağı Nuri Halıkov'dan Ata Govşut 1943 yılında yazarak almıştır. Ayrıca Köroğlu destanı, 1983 yılında Baymuhammet Garrıyev tarafından 805 sayfa şeklinde yayınlanmaktadır. Bu eser Garrıyev önderliğinde Rusça olarak aynı yıl içerisinde yayınlanmaktadır (Gör-Oğlu, 1983).

Ata Govşut'un düzenlemesi ve Mäti Kösäyev'in redaktörlüğü ile 1941 yılında Aşkabat'ta “Görogly: Türkmen Halk Eposı” adıyla Latin alfabesiyle yayınlanan neşir, Türkmen düşünce tarihinde, özellikle edebiyat tarihinde ayrı bir yeri bulunmaktadır. Köroğlu destanının neşredilmesi ayrı bir değer olmakla birlikte yayımlandığı dönem de önemlidir. Çünkü Sovyetler Birliği zamanında “Korkut Ata”, “Köroğlu” gibi edebi mirasların neşri, bazen hayata mal olabilecek durumlar meydana getirip değışik iddialarla yargı önünde çıkarmaktadır: “1941-1945 yıllarında savaşta SSSR yenilirse, milletçilik esaslı birliğin adayları Türkmenistan'ın burjuva Türkiye'ye birleştirilmesini istemişlerdir” (Hommatdurdıyev, 1993: 32). Bu iddialarla yargılanan Mäti Kösäyev ile Baymuhammet Garrıyev ilgili Jumageldi Hommatdurdıyev “Mäti Kösäyev hem-de Baymuhammet Garrıyev'e sud ediliş” (Mäti Kösäyev ve de Baymuhammet Garrıyev'in Yargılanışı) adıyla 1993 yılında bir kitap kaleme almıştır (Hommatdurdıyev, 1993).

Dünya edebiyatında ayrı bir yeri olan Köroğlu destanın tanıtmak, yayınlamak için Sovyetler Birliği döneminde Türkmen bilim adamları tarafından yayınlanan Köroğlu destanlarının toplanması, onun üzerine yapılan ilmi çalışmaların tespit edilmesi ve onların değerlendirilmesi gerekmektedir. Tanıtımını yapmaya çalıştığımız, Ata Govşut'un düzenlemesi

ve Mäti Kösäyev'in redaktörlüğü ile 1941 yılında Aşkabat'ta "Göroglı: Türkmen Halk Eposı" adıyla Latin alfabesiyle yayımlanan neşir ise bunun ilklerinden biridir.

Kaynakça

- Göroglı: Türkmen Halk Eposı. (1941). Tertibe salan Ata Govşut, M. Kösäyevñ redaksiyası bilen. Aşkabat: Türkmen döwletneşir.
- Aşirov, T, (2017). Türkmenistan'da Yapılan Köroğlu Çalışmalarının Dünü, Bugünü, Geleceği. Bolu'dan Türk Dünyasına: Köroğlu Çalışmalarının Dünü, Bugünü, Yarını Uluslararası Çalıştayı, 15-16 Eylül 2017 Bolu, Bildiri Kitabı, İstanbul. s. 329-340.
- Göroglı: Türkmen Halk Eposı. (1980). Çapa tayarlan A. Govşudov, M. Kösäyev, red. D. Haldurdı, Aşkabat: Türkmen Devletneşir.
- Hommatdurdıyev, J. (1993). Mati Köseyev hem-de Baymuhammet Garriyewe sud edilişi, Aşgabat.
- Göroglı, (1958), N. Aşirov'un redaksiyası bilen. Aşkabat: Türkmenistan Döwlet Neşiryatı.
- Gör-Oglı: Turkmenskiy Geroičeskiy Epos, (1983). Garriyev, A.B. Moskova: Glavnaya Redaktsiya Vostočnoy Literaturı.